

Миладин Шеварлић

Из нишког дневника
(5)

Ниш, 5/6. мај 1994.

Ђука у Нишу. Организовали у позоришту, код Бате у пространом кафеу, разговор са нишким интелектуалцима, директорима културних установа и др. на тему односа Ниша и Метрополе, културне политике, итд.

Представници Града, које смо критиковали, нису дошли. Они су у то време имали састанак на којем су смењивали председника Извршног одбора Скупштине града – што је само рефлекс борбе овдашњих олигархијских група за власт.

Истичем, у излагању, и раније изричан став о провинцији као духовном, а не географском појму.

Народно позориште у Нишу, после свега што смо постигли, кажем, не потпада под појам провинције. Говорим да је суштински проблем у томе што се у овој држави не води озбиљна, стратешки осмишљена културна политика, итд.

Према Ђуки, после свих осцилација нашег односа, понашам се протоколарно, што њему не смета; рекло би се да му, чак, прија. Као да то схвата

озбиљно. Веома је уљудан и љубазан. Ипак, осећам извесну суревњивост и чуђење што сам успео да се, упркос свему, неприкосновено одржим. Гледали *Кисеоник* и *Змаја од Србије*. Пуну заморног гошћења, дугих политичких разговора, хране, вискија, вина... Били су ту и Јоковић, Славенко, Енвер, Влада Аранђеловић и многи други. Политичари, које је Ђука постројавао у мојој канцеларији, док је био министар, нису дошли.

Ниш, 13. мај 1994.

(Дневник од 13/14. маја писан је за *Борбу* – на њихов позив – и представља, између осталог, део промоције *Змаја од Србије*, поводом гостовања у Југословенском драмском позоришту и учешћа на фестивалима *Јоаким Вујић* и *Сћеријино њозорје*.)

Званично потврђено учешће Народног позоришта из Ниша на овогодишњем *Сћеријином њозорју*.

Пошто се то дешава други пут узастопце, и злонамернима је јасно да није реч о случају. И прошле године, са *Кошћаном* и ове, са *Змајем од Србије*, Ниш је једини град из тзв. српске про-

винције који је – нажалост само као изузетак – потврдио тезу да метропола не би морала бити јединствени културни резерват, са тапијом на врхунске уметничке резултате.

Драго ми је што моји глумци не пате од провинцијског комплекса ниже вредности; они су овај успех очекивали и веровали у њега. Ипак, радују се бучно, Мими Павловић вришти и поскакује ходницима...

Бата-Књига доноси боцу вискија коју, разуме се, одмах отварамо. Звоне телефони из Београда, честитају Ђукић, Ђаја, Салетовић, Јоковић... Из Ниша, пре свих, потпредседник Града и председник Управног одбора Позоришта, Влада Аранђеловић, који ме је и у најтежим тренуцима безрезервно подржавао, затим и многе друге личности из културе и политике.

Гужва је неописива. Уз свечарске активности, паралелно разрађујемо калкулацију за учешће на смотри српских позоришта *Јоаким Вујић*, која се ове године одржава у Крагујевцу, где 19. овог месеца наступамо, такође, са *Змајем од Србије*. Сценограф Борис Чершков маше тлоцртом крагујевачке сцене и нервира се што комплетни декор наше представе тамо не може да стане. Из Новог Сада телефонира Александра Коларевић, тражи хитно пропагандни материјал и калкулацију. Од тих калкулација, свима нам се врти у глави. Зовем секретара за културу, Здравковића, вичем: новац, новац, ми тамо представљамо град Ниш, где је новац?! Народно позориште је у последње две године најуспешнија нишка фирма! Он говори о градском приливу и одливу, биће нешто, каже,

стрпи се који дан. Улази Марислав Радисављевић са својом екипом, они приводе крају рад на Есхиловом *Прометјеју*, љуби се са мнош, честита, а затим маше скицама и кука: где је новац за моју представу? Полако, кажем, сипајте виски господину Радисављевићу...

Најзад, нашао мало времена да у миру поразговарам са Енвером Петровцијем, који је у *Змају од Србије* маестрално одиграо улогу деспота Стефана Лазаревића. Када се чуло да Енвер долази у Ниш, један функционер ме је запитао: “Па, добро, Миладине, зар се не нађе ни један српски глумац да одигра тог нашег деспота?” А после премијере, тај исти човек ми је пришао и рекао: “Слушај Миладине, ово са Енвером ти је био сјајан потез!”

Енвер је и овога пута показао да је глумац огромне позитивне енергије, талента и знања. Нишки глумци су га изузетно топло примили. Импоново им је као партнер, улагали су максималан напор да са њим ухвате корак на сцени. У Приштини су га, ових дана, сменили са места управника дечијег позоришта, где је он отворио вечерњу сцену и давао представе на оба језика, окупљајући уметнике (и публику) без обзира на “националну, верску, расну и полну припадност”. Приштина је донедавно на челу своја два позоришта имала два изванредна професионалца. Сем Петровција, мислим на свога млађег колегу, драматурга и драмског писца, Александра Ђају, доскорашњег управника тамошњег Народног позоришта. Обојица су, нажалост, смењена.

Много пута сам у Нишу, за годину ипо дана, колико сам у томе граду,

јавно говорио о неопходности вођења сувислије културне политике. Ми смо, можда, научили да се без ефикасне економије не може водити национална политика; али нам није, још увек, довољно јасно да без стратешки промишљене и компетентно вођење културне политике, неће, такође, моћи да се одбране национални интереси.

Постављањем дилетаната на чело културних установа – ма колико ти дилетанти били леви, поуздани, весели, пуни добре воље и љубави према својим функцијама и својим послодавцима – ми настављамо путем негативне селекције људи и идеја, дакле путем деструкције националних интереса.

Разговарам с Петровцијем о успостављању његове тешње сарадње са Народним позориштем у Нишу. Покушавам да за нишко позориште вежем што елитније ствараоце, сматрајући да без вишеструке циркулације људи и идеја не може бити праве културне перспективе на овим просторима. Искуство што га је донео прошлогодишњи рад на *Кошћани* то је недвосмислено потврдило. У раду на тој представи, која је са пет фестивала донела у Ниш двадесетак значајних награда, од којих четири са *Сћеријиноџ њозорја*, учествовали су, поред најбољих нишких уметника, Драгана Жикића, Верице Јовановић, Живка Вукојевића, Драгана Марковића, Миодрага Павловића, Сање Павковић и других, и врхунски професионалци из Београда, попут Бранислава Мићуновића, Иване Жигон, Танасија Узуновића, Зорана Христића, Герослава Зарића, Бојане Никитовић, Крунислава Симића, Радована Кнежевића. Само разбијањем вештачких баријера, фрустрација и пред-

расуда, можемо доћи до подстицајног нивоа креативности, зар не?

Петровци прихвата двогодишњи уговор, уз радосну подршку нишког ансамбла, и тражи још један виски. Утом пристиже телевизијска екипа на заказани интервју. Говоримо о представи *Змај од Србије*, поводом њеног учешћа на *Сусрећима Јоаким Вујић*, гостовања (20. маја) на великој сцени Југословенског драмског позоришта и поводом њеног одласка у Нови Сад, на *Сћеријино њозорје*.

О *Сусрећима Јоаким Вујић* (без обзира на то што је *Кошћана* тамо, прошле године, била апсолутни победник) изражавам негативно мишљење. Основани пре тридесет година, као сусрети позоришта тзв. “уже Србије”, они изражавају лажну, неодрживу поделу српског културног простора.

Увече, у канцеларији, поред отвореног прозора, кроз који полако, после врелог дана, почиње да допире миришљава свежина (у оближњој улици процветали су кестенови), почињем да пишем текст за каталог *Сћеријиноџ њозорја*. После представе, долази Енвер, са пет-шест најмлађих глумаца, које сам недавно примио у ангажман. Остајемо, у разговору, до дубоко у ноћ. Весели су, успех позоришта их радује, неоптерећени, пуни жеље да раде и, што је најважније, пуни поверења. Они су залога новог духа овог позоришта.

Тек после поноћи, успевам да, са Душицом, прошетам кејом поред Нишаве.

Ниш, 14. мај 1994.

Разговарао телефоном са Цвејом. Перфектуирали последње детаље око

гостовања у Југословенском драмском. Још неколико разговора са Београдом, поводом ТВ-спота, конференције за штампу и др. Довршио текст за каталог *Стеријиног њозорја*. Он гласи: “Драма *Змај од Србије* припада драмском циклусу сачињеном од три дела – *Пројасић царсџива срџскога* (играно пре више година у Атељеу 212 и другим позориштима), *Косово* (премијерно изведено у Београдском драмском позоришту, у години прославе пораза на Косову), и, ево, сада, ово последње, постављено на сцену у Народном позоришту у Нишу. Ове три драме говоре о три кључна, сукцесивна и каузално условљена догађаја, што обележавају линију пропадања српске средњовековне државе – смрт цара Душана и распадање српске државне целине; војнички слом на Косову и, најзад, стварање косовског мита, као ирационалног алибија за неуспешни одговор, дат изазову историјске судбине.

Испитујући механизме пропадања тадашње српске државе, покушао сам да говорим о константама што обележавају српску националну судбину, о зачараном кругу историје, о усуду што се, попут проклетства, циклично понавља, све дотле док се на историјски изазов не буде дао прави одговор, док митску свест не замени рационална свест, или, српски речено – разум. Када се на практичне, конкретне проблеме дају ирационални одговори, када се земаљски порази претварају у онострани, небеске победе, или када се циљеви померају у недогледну будућност, долази до поремећаја логике, што је за животне системе подједнако лоше као и за естетичке. На живот-

ном плану тада почињу да функционишу механизми привида, волунтаризма, систем вредности се искривљује и, природно, долази до слома. Таквом једном слому и сами смо имали прилике да присуствујемо.

Драма *Змај од Србије* производ је рационалне свести и рационалног духа, она не жели да некритично саучествује, већ да осветли логику историјских збивања, дакако, не у форми традиционалне историјске драме (ма колико поштује познате историјске истине), већ, пре, у форми ироничне параболе, јер њен аутор ироничну полемику са митском свешћу сматра конструктивним, добронамерним и неопходним доприносом, када је реч о промишљању српске националне судбине.

Драма *Змај од Србије* пре свега је, међутим, позоришна игра, која се руководи логиком драматургије. Стога, сва претходна разматрања сматрам секундарним, надајући се да би та позоришна игра могла везати пажњу каквог изванца, који никада није чуо за српске прилике и неприлике, уколико таквог у данашњем свету уопште има.“

Око подне код Владе Аранђеловића, у Председништву градске скупштине, хладовитом, предратном здању на обали Нишаве. Разговарали о неопходности оснивања нишког радио-телевизијског центра.

Ниш је, после Београда, највећи српски и југословенски град и морао би имати развијеније комуникацијске системе. Потпуно је бесмислено да се град од 250 до 300 000 становника по наша и осећа као провинција. Али, најтеже је разбити провинцијални дух, начин мишљења, фрустрације, потре-

бу за затварањем у чауру властите посебности. Глад за свакојаким глупостима које долазе из Београда, само је наличје овога синдрома. Борба против тог духа, добија се, пре свега, борбом против негативне селекције, борбом за интензивнији проток људи и идеја, подржавањем младих људи, којих је Ниш, као универзитетски центар, препун...

Затим, разгледамо *Народне новине* у којима изашао велики текст о мојој маленкости, препун комплимената, под насловом “Човек на правом месту”. Тако се затворио круг, отворен пре годину ипо дана, убрзо по мом доласку у Ниш, крволочним нападима у штампи. Тадашњи чланци носили су наслове: “Виски и трубачи”, “Родољупци, преко ножа”, “Самодржац у позоришту” и сл. Требало је то издр-

жати и истрајати. Сада, после свега што смо постигли, ти исти људи ме “са љубављу” тапшу по рамену. То примам са исто толико мало емоција, као и раније нападе. Емоције чувам за друге ствари. Праву сатисфакцију доноси ми свест о доследном остварењу концепта са којим сам дошао у овај град.

Поново је овде Бјелогрић, са представом *Моја драга*. Публике мање него прошли пут. Увече, код Бате, у позоришном кафеу. Дошли Исидора Бјелица и Небојша Пајкић, на промоцију њене књиге *Нове србске драме*. До промоције, међутим, није дошло, јер се показало да би, осим литерарног, она требало да има и политички аспект. Поседели с Батом и Сањом, Мићом Берићем и Љиљом. Касније, свратио и Влада Аранђеловић. На крају, с Душицом поред Нишаве.

